

АНОТАЦІЯ

Ярмольчик М.О. Особистісні детермінанти вибору копінг-стратегій учасниками операції об'єднаних сил на етапі декомпресії.

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 053 – психологія. – Національний авіаційний університет, Київ, 2021.

Зміст анотації

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми дослідження особистісних детермінант вибору копінг-стратегій учасниками операції об'єднаних сил на етапі декомпресії.

На основі аналізу проблеми особистісних рис, як детермінант вибору копінг-стратегій учасниками операції об'єднаних сил на етапі декомпресії доведено необхідність оновлення змісту, форм, психологічних технологій та методів роботи з військовослужбовцями, що повертаються з зони бойових дій. За результатами аналізу наукових джерел уточнено поняття «копінг-стратегії», під яким розуміємо свідому поведінку особистості, що спроможна подолати складні обставини, застосовувати різноманітні ресурси, спрямовані на активну взаємодію з ситуацією задля її зміни чи пристосування до неї.

Узагальнено та систематизовано наукові підходи щодо визначення копінг-стратегій, виокремлено та обґрунтовано види копінгів, які використовують учасники операції об'єднаних сил, які повертаються з зони бойових дій. Встановлено, що військовослужбовці використовують адаптивні, відносно адаптивні та дезадаптивні копінг-стратегії для вирішення стресових ситуацій.

Проаналізовано особистісні риси, які детермінують вибір копінгів, визначено методологічну основу дослідження, яку становить диспозиційна теорія рис Г. Олпорта.

Уточнено поняття «декомпресії», під яким мається на увазі комплекс психологічних та медико-психологічних заходів, які здійснюються після виведення військової частини (підрозділу) з району виконання завдань за призначенням для відновлення психофізіологічного стану та реадaptaції військовослужбовців.

Проаналізовано наявну структуру, особливості, тривалість та основні етапи заходів декомпресії, визначено основні недоліки та аспекти проведення психологічних заходів декомпресійної програми, що потребують доопрацювання та додаткових досліджень.

Обґрунтовано важливість діагностики копінгів під час проведення заходів декомпресії, встановлено основні складові, порядок та систему декомпресії, наявну сьогодні в Збройних Силах України.

Визначено основні етапи проведення експериментально дослідження проблеми особистісної детермінації вибору копінг-стратегій.

Здійснено обґрунтування вибору психодіагностичних методик для визначення копінг-стратегій, особистісних рис. Визначено методи математичної статистики для встановлення статистично значимих зв'язків між досліджуваними параметрами.

Проведено емпіричне дослідження особистісних рис та копінг-стратегій військовослужбовців після виходу з зони бойових дій. Встановлено, що в досліджуваній вибірці переважають дезадаптивні копінги. Визначено, що найбільш вираженим дезадаптивним копінгом є дистанціювання. 102 (68%) військовослужбовці використовують дану стратегію в якості доміантної. 54% військовослужбовців мають виражену дезадаптивну стратегію конфронтації. Виразеним відносно адаптивним є стратегія втечі (уникнення) – її використовують 97 (65%) військовослужбовців. 47% військовослужбовців використовують адаптивний копінг позитивної переоцінки 58% військовослужбовців використовують самоконтроль - адаптивну стратегію боротьби зі стресом. Стратегія прийняття відповідальності у 60% респондентів представлена на середньому

рівні. Пошук соціальної підтримки, як адаптивний копінг, представлений у 47% респондентів на високому рівні.

Вцілому, варто відзначити, що всі копінги використовуються в даній вибірці респондентів для боротьби з і стресом. Найбільш вираженою дезадаптивною стратегією є дистанціювання, адаптивною- самоконтроль. Відносно адаптивна стратегія втечі також використовуються, як одна з домінантних у стресових ситуаціях. Проте, більшість використовуваних копінгів є адаптивними, що забезпечує продуктивне проходження психологічних заходів декомпресії і сприяє відновленню кожного військовослужбовця окремо, так і підрозділів загалом. Встановлено, що активна стратегія подолання стресу, зокрема асертивні дії мають високу ступінь вираження у 52% досліджуваних. Вступ у соціальний контакт, як домінантна стратегія поведінки, представлена у 60% досліджуваних. Пошук соціальної підтримки у 43% військовослужбовців має низький ступінь вираження. Пасивна стратегія, що представляє обережні дії, представлена у 61% військовослужбовців на низькому рівні. Імпульсивні дії виражені на високому рівні у 70% респондентів. Модель поведінки «втеча» має найбільший показник за середнім ступенем вираження – 75% респондентів. Використання маніпулятивних дій, як провідного копінгу, визначено у 41% військовослужбовців. Асоціальні дії, як провідна модель, представлені у 56% респондентів, 87% військовослужбовців мають виражену модель агресивних дій. За отриманими середньо-груповими показниками вираховано індекс конструктивності копінгів у вибірці. Він становить 0,85. Це верхня межа показника, який свідчить про низький рівень конструктивності.

Домінуючим адаптивним копінгом у досліджуваній вибірці є вступ у соціальний контакт. Тобто, вирішення стресової ситуації здійснюється за рахунок встановлення відносин з оточенням. Дещо менше використовується адаптивна стратегія пошуку соціальної підтримки, яка теж забезпечує опрацювання травматичного досвіду за допомогою оточення.

Маніпулятивні дії – дезадаптивна копінг-стратегія, що є домінуючою у вибірці. Майже однаково виражені агресивні, асоціальні та імпульсивні дії. Домінуючим відносно адаптивним копінгом в групі втеча, менш вираженою є стратегія обережних дій. Однак у порівнянні з показниками адаптивних і дезадаптивних стратегій, результат має нижчий рівень, що свідчить про непопулярність уникнення та обережних дій в якості основних копінг-стратегій для боротьби зі стресом під час проходження декомпресії.

Досліджено особистісні риси за допомогою психодіагностичного інструментарію та побудовано середньо-статистичний профіль особистості військовослужбовця досліджуваної вибірки, який має два пікові значення: сміливості та підозрливості. Варто відзначити, що професійна діяльність військових вимагає достатнього рівня мужності, оскільки робота пов'язана з постійними ризиками для життя, тому такі показники є очікуваними. Отримані дані за методиками показують, що вираженими є риси: високий рівень роздратованості, спонтанної агресивності, низький рівень врівноваженості, екстраверсія та практичність. Ці риси мають ключову роль в опрацюванні пережитого стресу та вибору необхідної копінг-стратегії.

Між копінг-стратегіями та дослідженими особистісними рисами встановлені кореляційні зв'язки, які мають прямий та обернений характер. Встановлено особистісні детермінанти вибору копінг-стратегій учасників операції об'єднаних сил під час декомпресії за допомогою регресійного аналізу. Визначено, що кожна адаптивна копінг-стратегія детермінується позитивними та негативними рисами особистості. Але є ряд рис, які є спільними детермінантами для всіх адаптивних копінгів, зокрема: низький рівень підпорядкованості, високий рівень емоційної комфортності, виражена наполегливість і допитливість, здатність розуміти переживання інших та вміння контролювати свої дії, відсутність депресивності. Відносно адаптивні копінг-стратегії також мають свої детермінанти: високий рівень депресивності, відсутність здатності розуміти інших та низький рівень маскулінності.

Спільними детермінантами для дезадаптивних копінгів є: низький рівень емоційної стабільності та самоконтролю; відсутність дипломатичності, наполегливості та розуміння; високий рівень депресивності та тривожності; низький рівень прояву маскулінності.

При цьому є риси, які визначають всі типи копінгів, зокрема: самоконтроль (високий для адаптивних, низький для дезадаптивних), розуміння (високий рівень для адаптивних, відносно адаптивних і низький для дезадаптивних), наполегливість (високий рівень при адаптивних і низький при дезадаптивних) та депресивність (відсутність при адаптивних та високий рівень при дезадаптивних).

Отримані результати емпіричного дослідження складають основу для психологічної програми розвитку особистісних рис, які визначають вибір адаптивних копінг-стратегій учасників операції об'єднаних сил на етапі декомпресії.

Проведено формувальний експеримент, метою якого було навчити учасників операції об'єднаних сил обирати адаптивні копінг-стратегії; підвищити рівень прояву особистісних рис, які детермінують вибір адаптивних копінгів; знизити рівень прояву особистісних рис, які детермінують дезадаптивні стратегії. Розроблено та обґрунтовано багаторівневу психологічну програму розвитку особистісних рис, які визначають вибір адаптивних копінг-стратегій учасників операції об'єднаних сил на етапі декомпресії та проведено оцінку її ефективності.

Розроблено та запропоновано орієнтовний розклад проведення психокорекційних заходів. При проведенні програми розвитку особистісних детермінант вибору копінг-стратегій, виділено наступні сфери, які задіяні під час тренінгів: емоційно-регулятивна: включає регуляцію та оптимізацію емоційного стану; ціннісно-нормативна: включає нейтралізацію та реконструкцію негативних поведінкових реакцій з виходом з дезадаптивної ролі; особистісно-рефлексивна: включає формування продуктивних копінг-

стратегій; соціально-адаптивна: включає адаптацію і соціалізацію особистості.

Формувальний експеримент побудовано на основі 3-х етапів, на кожному з яких реалізовані завдання дослідження та застосовані різні методи та прийоми. Розкрито особливості організації та проведення діагностики респондентів, основних етапів психологічної програми, особливості технік і психологічних занять, проаналізовано структуру.

Визначено, що опрацьовуючи кожен блок, військовослужбовці проходять комплексне психологічне відновлення, що дає змогу продовжувати проходження військової служби та виконання завдань за призначенням.

Запропонована програма реалізована через ряд заходів, які проведені з респондентами під час проходження ними декомпресії за встановленим графіком і розпорядком.

Розкрито особливості організації, структури та проведення психологічної програми розвитку особистісних детермінант вибору ефективних копінг-стратегій для військовослужбовців в ході проведення психокорекційних заходів. Розроблено та обґрунтовано структуру психологічноготренінгу «Формування адаптивних копінг-стратегій у військовослужбовців».

Інтегративною метою програми є оптимізація вибору ефективних копінг-стратегій учасниками операції об'єднаних сил, що здійснюється в контексті застосування особистісних рис. Програма побудована на основі психодіагностичних, психокорекційних, психотерапевтичних методів і методик.

Особливістю програми є збільшена тривалість заходів декомпресії, диференційований відбір учасників, застосування психоедукації, проведення навчального тренінгу формування адаптивних копінг-стратегій, використання індивідуальних консультацій та індивідуального психологічного супроводу кожного учасника дослідження.

Критеріями ефективності програми є підвищення кількості виборів продуктивних копінг-стратегій, зниження рівня стресу, високий рівень прояву адаптивних копінгів; зниження рівня вираження особистісних рис, які детермінують дезадаптивні копінг-стратегії; підвищення рівня вираження особистісних рис, як детермінують адаптивні копінги.

Після проведення формувального експерименту, було здійснено повторну діагностику копінг-стратегій у контрольній та експериментальній групах з метою визначення ефективності проведених занять під час декомпресії протягом 14 діб. Здійснено математичну обробку даних та встановлено статистично значимі відмінності між показниками експериментальної та контрольної груп.. Також перевірено рівень прояву рис, які детермінують адаптивні, відносно адаптивні та дезадаптивні стратегії. Відзначається позитивна динаміка зміни вираження рис, що дозволяє респондентам здійснювати вибір адаптивних копінгів.

Проведений аналіз ефективності психологічної програми дозволяє зазначити ефективність проведених заходів. Розвиток особистісних рис ,які виступають детермінантами вибору копінгів, забезпечує зростання кількості результативних виборів стратегій боротьби зі стресом.

Встановлено, що за порівнянням результатів перевірки експериментальної та контрольної груп після проведення заходів запропонованої програми, відзначаються позитивні зміни у виборі адаптивних копінг-стратегій, а саме: збільшилась кількість виборів адаптивних копінгів, підвищився рівень прояву адаптивних стратегій. Запропонована програма активізує особистісні риси військовослужбовців, які виступають ресурсом для вибору адаптивних копінг-стратегій: асертивних дій, самоконтролю, пошуку соціальної підтримки, планування рішення, позитивної переоцінка, вступу у соціальний контакт.

Практичне значення одержаних результатів полягає в запровадженні психологічної програми розвитку особистісних детермінант вибору копінг-стратегій у роботу структур морально-психологічного забезпечення

військових частин; використанні запропонованого алгоритму розвитку ефективних та продуктивних копінгів у роботі військових психологів; впровадженні основних результатів дослідження в програму психологічної підготовки військовослужбовців військових частин, які виконують завдання в зоні проведення операції об'єднаних сил; проведенні пролонгованих дистанційних тренінгів за програмою декомпресії; упровадженні основних результатів дослідження в освітній процес вищих військових навчальних закладів та військових підрозділів закладів вищої освіти у вигляді спецкурсів, окремих розділів навчальних психологічних дисциплін. Програму підготовлено з урахуванням можливості її впровадження на курсах та тренінгах як заочною, так і дистанційною чи очно-дистанційною формами навчання, а також для самостійної роботи військових психологів.

Ключові слова: копінг-стратегія, адаптивні та дезадаптивні копінг-стратегії, особистісні риси, психологічна декомпресія, психологічна програма.

Публікації. Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи викладено в 18 працях, із них 15 – одноосібно, 4 праці опубліковано в наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б»; дві статті опубліковані в міжнародних журналах; одна стаття опублікована у збірнику, який індексується у науково-метричній базі Web of Science; 9 тез, статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різних рівнів.

ANNOTATION

Yarmolchyk M.O. Personal determinants of the choice of coping strategies by the participants of the joint forces operation at the decompression stage.

Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Psychological Sciences (Doctor of Philosophy) in specialty 053 - Psychology. - National Aviation University, Kyiv, 2021.

Annotationcontent

The dissertation is a theoretical and experimental study of the problem of studying the personal determinants of the choice of coping strategies by the participants of the joint forces operation at the stage of decompression.

stage of decompression proved the need to update the content, forms, psychological technologies and methods of working with servicemen returning from combat. According to the analysis of scientific sources, the concept of "coping strategy" is clarified, by which we mean conscious behavior of an individual who is able to overcome difficult circumstances, use various resources aimed at active interaction with the situation to change or adapt to it.

The scientific approaches to the definition of coping strategies are generalized and systematized, the types of coping used by the participants of the joint force operation returning from the combat zone are singled out and substantiated. It has been established that servicemen use adaptive, relatively adaptive and maladaptive coping strategies to deal with stressful situations.

It has been established that servicemen use adaptive, relatively adaptive and maladaptive coping strategies to deal with stressful situations.

The personality traits that determine the choice of copings are analyzed, the methodological basis of the research is determined, which is the dispositional theory of G. Allport's traits.

The concept of "decompression" has been clarified, which means a set of psychological and medical-psychological measures that are carried out after the

withdrawal of a military unit (unit) from the area of tasks assigned to restore psychophysiological condition and readaptation of servicemen.

The existing structure, features, duration and main stages of decompression measures are analyzed, the main shortcomings and aspects of psychological measures of the decompression program that need refinement and additional research are identified. , established the main components, procedure and decompression system available today in the Armed Forces of Ukraine.

The main stages of the experimental study of the problem of personal determination of the choice of coping strategies are identified. Methods of mathematical statistics for establishing statistically significant relationships between the studied parameters are defined.

An empirical study of personal traits and coping strategies of servicemen after leaving the combat zone. It was found that maladaptive copings predominate in the studied sample. It is determined that the most pronounced maladaptive coping is distancing. 102 (68%) servicemen use this strategy as a dominant one. 54% of servicemen have a pronounced maladaptive confrontation strategy. The escape strategy (avoidance) is relatively adaptive - it is used by 97 (65%) servicemen. 47% of servicemen use adaptive coping of positive revaluation 58% of servicemen use self-control - an adaptive strategy to combat stress. The strategy of taking responsibility in 60% of respondents is presented at the average level. The search for social support as adaptive coping is presented to 47% of respondents at a high level.

In general, it should be noted that all copings are used in this sample of respondents to deal with stress. The most pronounced maladaptive strategy is distancing, adaptive - self-control. Relatively adaptive escape strategies are also used as one of the dominant ones in stressful situations. However, most of the copings used are adaptive, which ensures the productive passage of psychological decompression measures and facilitates the recovery of each serviceman individually and units in general. It was found that an active strategy to overcome stress, in particular assertive actions have a high degree of expression in

52% of subjects. Entry into social contact as a dominant behavior strategy is presented in 60% of respondents. The search for social support in 43% of servicemen has a low degree of expression. A passive, cautious strategy is presented to 61% of low-level servicemen. Impulsive actions are expressed at a high level in 70% of respondents. The model of behavior "escape" has the highest rate of average expression - 75% of respondents. The use of manipulative actions as the leading coping was identified in 41% of servicemen. Antisocial actions, as a leading model, are presented in 56% of respondents, 87% of servicemen have a pronounced model of aggressive actions. The index of constructiveness of copings in the sample was calculated according to the obtained group average indicators. It is 0.85. This is the upper limit of the indicator, which indicates a low level of constructiveness.

The dominant adaptive coping in the study sample is social contact. That is, the solution to a stressful situation is carried out by establishing a relationship with the environment. The adaptive strategy of finding social support is somewhat less used, which also ensures the processing of traumatic experiences with the help of the environment.

Manipulative actions are a maladaptive coping strategy that is dominant in the sample. Aggressive, antisocial and impulsive actions are almost equally pronounced. The dominant relatively adaptive coping in the escape group, less pronounced is the strategy of caution. However, compared to adaptive and maladaptive strategies, the result is lower, indicating the unpopularity of avoidance and precautionary measures as the main coping strategies for coping with stress during decompression. and the average statistical profile of the personality of the serviceman of the studied sample is constructed, which has two peak values: courage and suspicion. It is worth noting that the professional activities of the military require a sufficient level of courage, as the work is associated with constant risks to life, so such indicators are expected. The data obtained by the methods show that the following features are pronounced: high level of irritability, spontaneous aggression, low level of balance, extraversion and practicality. These

traits play a key role in dealing with the stress experienced and choosing the right coping strategy.

There are direct and inverse correlations between coping strategies and the personality traits studied. The personal determinants of the choice of coping strategies of the participants of the joint forces operation during decompression by means of regression analysis are established. It is determined that each adaptive coping strategy is determined by positive and negative personality traits. But there are a number of traits that are common determinants for all adaptive coping, in particular: low level of subordination, high level of emotional comfort, strong persistence and curiosity, ability to understand the feelings of others and the ability to control their actions, lack of depression. Relatively adaptive coping strategies also have their determinants: high levels of depression, lack of ability to understand others, and low levels of masculinity.

Common determinants for maladaptive coping are: low level of emotional stability and self-control; lack of diplomacy, persistence and understanding; high levels of depression and anxiety; low level of masculinity.

There are features that define all types of coping, in particular: self-control (high for adaptive, low for maladaptive), understanding (high for adaptive, relatively adaptive and low for maladaptive), persistence (high for adaptive) and low in maladaptive) and depression (absence in adaptive and high in maladaptive).

A formative experiment was conducted to teach participants in a joint force operation to choose adaptive coping strategies; to increase the level of manifestation of personality traits that determine the choice of adaptive coping; reduce the level of manifestation of personality traits that determine maladaptive strategies. A multilevel psychological program for the development of personality traits has been developed and substantiated, which determines the choice of adaptive coping strategies of the participants of the joint forces operation at the decompression stage and evaluates its effectiveness. During the program of development of personal determinants of the choice of coping strategies, the following areas are identified, which are involved in the training: emotional-

regulatory: includes regulation and optimization of emotional state; value-normative: includes neutralization and reconstruction of negative behavioral reactions with a way out of the maladaptive role; personal-reflexive: includes the formation of productive coping strategies; socio-adaptive: includes adaptation and socialization of the individual.

The formative experiment is based on 3 stages, in each of which the research tasks are implemented and different methods and techniques are applied. The peculiarities of the organization and diagnostics of the respondents, the main stages of the psychological program, the peculiarities of the techniques and psychological classes are revealed, the structure is analyzed.

It has been determined that by working on each unit, servicemen undergo a comprehensive psychological recovery, which allows them to continue their military service and perform their assigned tasks.

The proposed program is implemented through a number of activities that were carried out with the respondents during their decompression according to the established schedule and schedule.

The peculiarities of the organization, structure and implementation of the psychological program for the development of personal determinants of the choice of effective coping strategies for servicemen during psycho-correctional activities are revealed. The structure of psychological training "Formation of adaptive coping strategies in servicemen" has been developed and substantiated. } The program is based on psychodiagnostic, psychocorrectional, psychotherapeutic methods and techniques.

The feature of the program is the increased duration of decompression measures, differentiated selection of participants, application of psychoeducation, training of adaptive coping strategies, use of individual consultations and individual psychological support of each research participant. the number of choices of productive coping strategies, stress reduction, high level of adaptive coping; reducing the level of expression of personality traits that determine

maladaptive coping strategies; increasing the level of expression of personality traits, as determined by adaptive coping.

After the formative experiment, re-diagnosis of coping strategies was performed in the control and experimental groups in order to determine the effectiveness of the classes during decompression for 14 days. Mathematical data processing was performed and statistically significant differences between the indicators of the experimental and control groups were established. . The level of manifestation of traits that determine adaptive, relatively adaptive and maladaptive strategies was also checked. There is a positive dynamics of changes in the expression of traits, which allows respondents to choose adaptive coping.

The analysis of the effectiveness of the psychological program allows to indicate the effectiveness of the measures taken. The development of personality traits that act as determinants of coping choices provides an increase in the number of effective choices of stress management strategies.

strategies, namely: the number of selective coping choices has increased, the level of manifestation of adaptive strategies has increased. The proposed program activates the personal traits of servicemen, who act as a resource for choosing adaptive coping strategies: assertive actions, self-control, seeking social support, decision planning, positive reassessment, social contact.

The practical significance of the obtained results lies in the introduction of a psychological program for the development of personal determinants of the choice of coping strategies in the work of the structures of moral and psychological support of military units; using the proposed algorithm for the development of effective and productive coping in the work of military psychologists; introduction of the main results of the research into the program of psychological training of servicemen of military units who perform tasks in the area of the joint forces operation; conducting prolonged distance training on the decompression program; introduction of the main results of research into the educational process of higher military educational institutions and military subdivisions of higher education institutions in the form of special courses, separate sections of educational

psychological disciplines. The program is prepared taking into account the possibility of its implementation in courses and trainings for both full-time and distance or full-time forms of education, as well as for independent work of military psychologists.

Keywords: coping strategy, adaptive and maladaptive coping strategies, personality traits, psychological decompression, psychological program.

Publications. The main provisions and scientific results of the dissertation are presented in 18 works, 15 of them individually, 4 works were published in scientific professional publications of Ukraine, which are included in the category "B"; two articles published in international journals; one article is published in a collection, which is indexed in the scientific-metric database Web of science; 9 abstracts, articles in collections of materials of scientific and practical conferences of different levels.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ярмольчик М.О. Агресія та тривожність як детермінанти вибору копінг стратегій військовослужбовців під час декомпресії. *Вчені записки Таврійського національного університету. Серія Соціальна психологія; психологія соціальної роботи.* 2021 №22. С.109-114. DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.2/19>

2. Ярмольчик М.О. Особливості копінг-стратегій у військовослужбовців Збройних Сил України під час заходів декомпресії. *Габітус. Розділ: Психологія особистості.* 2021. №22. С.111-115. DOI <https://doi.org/10.32843/26635208.2021.22.19>

3. Ярмольчик М.О., Лич О.М. Психологічні технології роботи з військовослужбовцями під час декомпресії. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2021 №2. С.88-92. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.2.15>

4. Ярмольчик М.О. Психологічна програма розвитку особистісних детермінант вибору ефективних копінг-стратегій учасників операції Об'єднаних Сил на етапі декомпресії. *Social development and Security.* 2021. Том 11 № 3 С.233-241. DOI: 10.33445/sds.2021.11.3.22

5. Ярмольчик М., Семененко Л., Добровольський Ю., Побережець Т. Взаємозв'язок особистісних рис з копінг-стратегіями в учасників операції об'єднаних сил: *Social development and Security*, 2021. Том 11 № 4. DOI: 10.33445/sds.2021.11.4.12

6. Yarmolchuk M. (2021) Empirical Study of Personal Determinants of the Choice of Coping Strategies of Servicemen. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science.* 2(30). 1-5 pp. DOI: 10.31435/rsglobal_ijitss/30062021/7598

7. Semenenko L., Vodchyts O., Dobrovolskyi Yu., Tarasov O., Yarmolchuk M. (2021). Problems and modern features of methodological approaches to teaching foreign languages military specialists, taking into account

the influence of the pandemic factor. *Sciences of Europe* No 76 Vol. 2. 50-62 pp.
DOI: 10.24412/3162-2364-2021-76-2-49-61

8. Yarmolchik M., Semenenko L.(2021)Features of application of the program of development of personal determinants of a choice of effective coping strategies of participants of operation of the combined forces at a stage of decompression: *The scientific heritage (Budapest, Hungary)*, VOL 3, No 75. 57-62 pp.

9. Yarmolchik M.Global trends in increasing the level of psychological protection during decompression in the context of NATO's international experience. CONFERENCE GLOBALIZACIA2021. University of Zilina, Faculty of Operation and Economics of Transport and Communications, Department of Economics invites you to the international scientific conference Globalization and its socio-economic consequences.155-160 pp.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Yarmolchik M. Aggressiveness and conflict as determinants for choosing coping strategies in the military during decompression. XXI Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки», том 1: збірник тез. Київ, 2021. С. 141-142.

2. Ярмольчик М.О.Використання психологічних тренінгів під час декомпресії військовослужбовців Збройних Сил України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Варна, 07 червня 2021 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Варна: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. С.97-99.

3. Ярмольчик М.О. Зв'язок індивідуально-типологічних особливостей з адаптацією до умов служби офіцерів авіації. XV Міжнародна науково-технічна конференція«АВІА-2021». Київ, 2021.С.8-12.

4. Ярмольчик М.О. Декомпресія як форма первинної психологічної реабілітації. XII Міжнародна науково-практична конференція «Авіаційна та

екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень»: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Помиткіної, О.М. Ічанської. – К. : «Кафедра», 2021. С.187-191.

5. Ярмольчик М.О. Психологічні особливості військових підрозділів під час тривалого перебування у зоні операції об'єднаних сил. *Соціально-психологічні проблеми суспільства: матеріали міжнародно-практичної конференції*. Київ, 2021. С.148-151.

6. Ярмольчик М.О. Psychological techniques of working with military servants during decompression. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 2021. С.67-69.

7. Ярмольчик М.О. Проблема психологічної сумісності та спрацьованості у військових операторських командах. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2020. С.129-132.

8. Ярмольчик М.О. Основні підходи до визначення копінг-стратегій. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 2020. С.25-29.

9. Ярмольчик М.О. Основні напрями соціально-психологічної роботи з військовослужбовцями. *Актуальні проблеми психології і педагогіки: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 2020. С.123-126